

บทคัดย่อ

งานศึกษาวิจัยนี้ จัดทำขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อประเมินศักยภาพของกลุ่ม และองค์กรประชาสังคมจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมสาธารณะ 2) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อศักยภาพของกลุ่มและองค์กรประชาสังคม 3) เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรประชาสังคมนครศรีธรรมราชในอนาคต

งานวิจัยมุ่งชี้ให้เห็นกำเนิด พัฒนาการของกลุ่มและองค์กรประชาสังคม กิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการ โดยกลุ่มและองค์กร ปัญหา อุปสรรค ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพขององค์กรประชาสังคม โดยใช้กรอบแนวคิดในการศึกษาสำคัญ 2 ประการคือ แนวคิดที่ว่าด้วยประชาสังคมและแนวคิดที่ว่าด้วยศักยภาพของประชาสังคม

องค์กรประชาสังคมที่ศึกษาแบ่งเป็น 4 ประเภทหลัก คือ 1) กลุ่มองค์กรสาธารณะกุศล-องค์กรพัฒนาเอกชน 2) กลุ่มองค์กรประชาชน 3) กลุ่มองค์กรศิลปินพื้นบ้าน และ 4) กลุ่มองค์กรสื่อท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์กรที่มีใช้ภาครัฐและภาคเศรษฐกิจ และในฐานะที่เป็นภาคส่วนหนึ่งของสังคม องค์กรประชาสังคมมิได้ตั้งอยู่โดดเดี่ยวหรือแยกส่วนจากภาคส่วนอื่นของสังคม หากแต่สัมพันธ์โดยตรงและโดยอ้อมกับองค์กรภาครัฐ องค์กรการศึกษา องค์กรทางการเมืองและภาคธุรกิจ ดังนั้น งานวิจัยนี้ จึงมุ่งศึกษาองค์กร 4 ประเภทหลังนี้ควบคู่ไปด้วย

งานวิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้วิธีการเก็บข้อมูล 5 วิธีการหลัก คือ 1) การบันทึกข้อมูลจากเวทีวิเคราะห์และประเมินศักยภาพขององค์กร/กลุ่มแต่ละประเภท 2) การเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง 3) การศึกษาบทพจนเอกสารชั้นสอง 4) การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามที่มีโครงสร้าง และ 5) การรวบรวมและศึกษาสื่อท้องถิ่นและเพย์บันทึกการแสดงหนังตะลุง

การวิจัยดำเนินในระยะเวลา 10 เดือน (พ.ศ. 2540 - ก. พ. 2541) โดยเริ่มจากการทบทวนเอกสารชั้นสอง และดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยนักวิจัย ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ โดยอาศัยกรอบแนวคิดในการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า องค์กรประชาสังคมสมัยใหม่ในนครศรีธรรมราช ก่อตัวมาตั้งแต่สมัยการปรับปรุงประเทศของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 องค์กรที่ก่อตัวได้แก่องค์กรประชาชน และองค์กรวิชาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากการจัดตั้งของภาครัฐ และเริ่มเพิ่มประเภทและจำนวนองค์กรมากขึ้นหลังปี 2525 ปัจจุบันนครศรีธรรมราชมีองค์กรประชาสังคมไม่น้อยกว่า 3,064 องค์กร แยกเป็นองค์กรศิลปินพื้นบ้าน 17 องค์กรสาธารณกุศลประมาณ 266 องค์กรพัฒนาเอกชนประมาณ 10 องค์กรชาวบ้านประมาณ 2,788 องค์กรส่วนสื่อท้องถิ่นมีอยู่หลากหลาย แต่ไม่มีการรวมตัวกันในลักษณะองค์กรประชาสังคม

แม้จะมีหลากหลาย แต่โดยภาพรวมแล้ว องค์กรประชาสังคมในนครศรีธรรมราชค่อนข้างจะอ่อนแอ ขาดการติดต่อประสานงานหรือเกาะเกี่ยวกันเป็นเครือข่าย เพื่อการเรียนรู้และเสริมสร้างพลังให้แก่กันและกันอย่างชัดเจน ค่อนข้างจะโดดเดี่ยว คือ ไม่ค่อยได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ เศรษฐกิจ สถาบันการศึกษา องค์กร และกลุ่มการเมืองเท่าที่ควร ในทางตรงกันข้าม การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองของนครศรีธรรมราชนับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา ค่อนข้างจะเสริมสร้างความอ่อนแอของภาคประชาสังคม โดยเฉพาะการก่อให้เกิด

ความระแวดสงสัยและวัฒนธรรมการตรวจสอบกันและกันระหว่างภาคประชาสังคมกับภาครัฐและเศรษฐกิจ และระหว่างภาคประชาสังคมด้วยกัน รวมไปถึงการที่ภาครัฐแทรกเข้าไปยึดพื้นที่สาธารณะของภาคประชาสังคม การพัฒนาของภาคธุรกิจในรอบ 40 กว่าปีที่ผ่านมาได้นำไปสู่การทำลายฐานทรัพยากรของภาคประชาสังคม เช่น การทำลายทรัพยากรชายฝั่ง และป่าชายเลน และก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายของประชากรจากชุมชนชนบทและรากฐานวัฒนธรรมเดิมสู่ชุมชนแออัดในตัวเมือง

อย่างไรก็ดี นครศรีธรรมราชปัจจุบันยังคงมีองค์กรประชาสังคมบางองค์กร ที่มีความโดดเด่นและมีพัฒนาการที่น่าสนใจ เช่น สมาคมชาวสวนยาง กลุ่มยมนา (เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพารา เกษตรกรทำสวนและกลุ่มเกษตรกรทำนา) กลุ่มธนาคารหมู่บ้านลุ่มน้ำปากพนัง ที่มีการเกาะเกี่ยวกันในรูปแบบเครือข่าย บางองค์กรมีการประสานกันข้ามภาคีเครือข่าย เช่น สหพันธ์ชมรมศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย ส่วนองค์กรพัฒนาเอกชนแม้จะมีปริมาณไม่มากนัก แต่ก็ยังเป็นกลุ่มองค์กรที่เริ่มมีการเกาะเกี่ยวกันเป็นเครือข่ายมากขึ้น